

DEĞİŞİM BENİMİMLE BAŞLAR*

Kapsayıcı Eğitim için
Eylem Araştırmacı
Öğretmen Programı Raporu

* Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı (EYAR) Katılımcısı Öğretmen

Yazarlar

Evrin Yurtseven

Fisun Aykır

Melike Ergün

Mine Aksar

Yayına Hazırlayanlar

Irmak Akıncı Canbaz (Öğretmen Ağı)

Engin Doğan (MYRA)

Tasarım

Alper San (MYRA)

Sayfa Tasarımı

Gülderen Rençber Erbaş (MYRA)

İstanbul, Nisan 2020.

Yürütücü

Destekçiler

○ Başlarken...

¹ ○ Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı'nın Hikâyesi

² ○ Program İçeriği:
Yolculuk Nasıl Örüldü?

³ ○ Kapsayıcı Eğitimi Eylem Araştırmasıyla Düşünmek

⁴ ○ Eylem Araştırmacı Öğretmenin Kaleminden

○ Sonsöz

Başlarken...

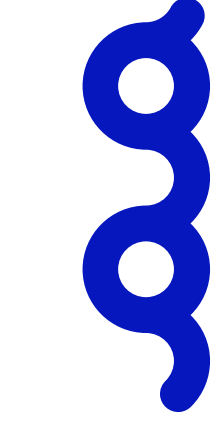
Öğretmenin güçlenmesi için **Eğitim Reformu Girişimi** ve **Atölye İstanbul** işbirliğinde, **Vehbi Koç Vakfı**'nın desteğiyle 2015-2016 yıllarında gerçekleşen Öğretmen Araştırması, çok önemli bulgular içeriyordu: Türkiye'nin en kalabalık meslek topluluklarından biri olan öğretmenler, kendilerini yalnız ve çaresiz hissediyor; meslek itibarının düştüğünü düşünüyor; nitelikli eğitim için gerekli mesleki ve bireysel gücü kendilerinde bulamıyordu.

Bu bulgular ışığında bir araya gelen destekçiler, paydaşlar ve öğretmenler bir **Değişim Teorisi** ortaya çıkardı. Bu teoriye göre, sürdürülebilir bir güçlenme için öğretmeni bir özne olarak ele almak, "yapabilirim" hissini artırmak, sorunlarını tespit edip ihtiyaçlarını belirleyebileceği ve sürdürülebilir kaynaklar ile buluşabileceği bir alan oluşturmak gerekiyordu. Bu hikâye, Öğretmen Ağı'nın da başlangıç hikâyesidir.

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı da aslında Ağı'nın başlangıç hikâyesine benzer bir hikâye ile ortaya çıktı. Öğretmenler, mesleki deneyimlerine dönüp bakma, öğrenme ortamındaki pratiklerini sorgulama, gözlemlenme, "ne yaptım?", "neden böyle yaptım?"

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı katılımcıları ve yürütücüleri, programın ilk buluşmasının gerçekleştiği İstanbul Galata'daki Öğretmen Ağı Mekanı'nın önünde, gülümseyerek poz veriyor.

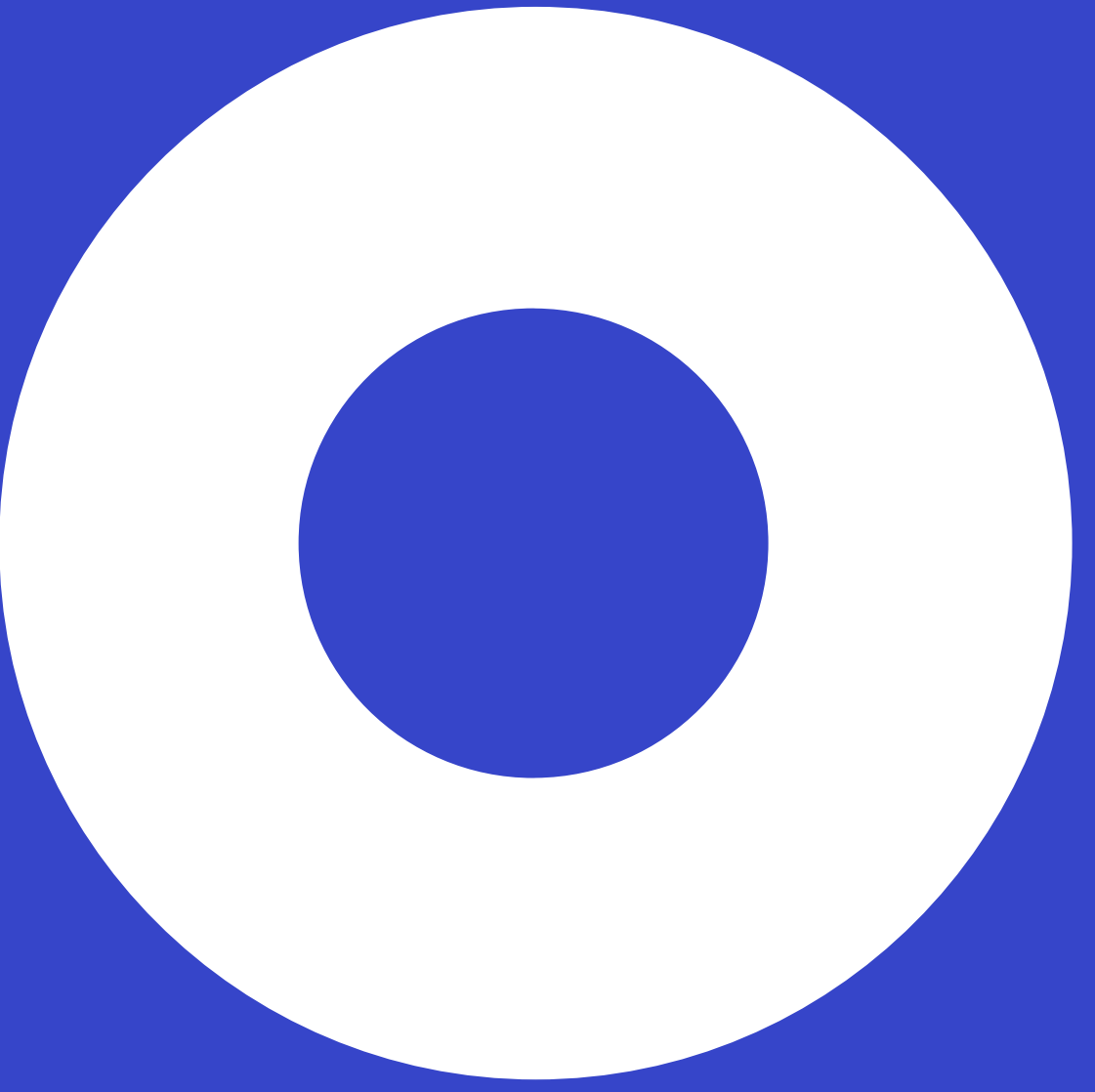
ve “*daha iyi nasıl yapabilirim?*” sorularını sorma ihtiyacını tespit etti. Antropoloji, sosyoloji ve yaratıcı drama yöntemi gibi çeşitli alanlardan beslenerek, en önemlisi, öğretmenin kendi bilgi, deneyim ve birikimine alan açan Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı bu ihtiyaca yanıt vermesi umuduyla geliştirildi. Program, aynı zamanda şu 4 bileşeni içerecek biçimde tasarlandı:

- Öğretmenlerin kapsayıcı eğitim bağlamında arka plan bilgisi edinmesi
- Öğretmenlerin etnografik eylem araştırması konusunda metodolojik bilgi edinmesi
- Öğretmenlerin deneyim paylaşımları yoluyla birbirinden öğrenmesi
- Öğretmenlerin rol deneyimi yoluyla kurgusal gerçeklik ile yaşamsal gerçeklik arasında bağ kurması

İhtiyaç odaklı bu yöntem ve metodlar yapılandırıldığında, ortaya kocaman bir hibrit program çıktı. Öyle bir program ki, öğretmenin, daha iyi bir eğitim kolaylaştırıcısı olma yolunda kendi pratiklerini nasıl gözden geçirebileceğine dair bir alan, akademik ve teorik altyapı güçlenmesi ile bir *kendinden öğrenme* yolculuğu sunuyordu.

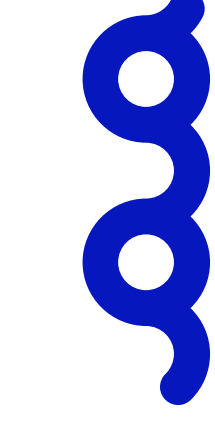
Öğretmen Ağı olarak, hikâyemizin en başından beri “*Değişim Öğretmenle Başlar*” dedik. Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı da, “*Değişim Benimle Başlar*” diyen öğretmenlerin hikâyesini anlatıyor. Her aşamasında, Ağ’ın varoluş ve iş yapış biçimine yazılmış bir şarkı gibi olan Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı’nın hikâyesinin bir parçası olmaktan çok ilham aldık. Umarız, sizler de aynı derecede ilham alırsınız.

1

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı'nın Hikâyesi

Fisun Aykır & Mine Aksar

1

2

3

4

8

2018 Öğretmen Ağı Yaz Buluşması... Türkiye'nin farklı yerlerinden öğretmenlerle kocaman bir çemberde buluşmanın heyecanı içindeydik. Bizi bir araya getiren şey "öğretmenler için" tasarlanmış bir ortamı deneyimlemek değildi. Bizi bir araya getiren şey tam da içinde olduğumuz, adımlarını kendimizin ördüğü bir ağ olma deneyimiydi.

Yeni tanıştığımız insanlarla birbirimizden beslendiğimiz ve elimizde avucumuzda ne varsa paylaştığımız bu buluşmada aklımızın bir köşesinde hep şu sorular dönüyordu:

"Çalıştığımız gruplarda, okullarda, mahallelerde ya da sivil toplum sahasında grubun bir parçası kalarak grubun gerçek ihtiyaçlarını, grupla birlikte nasıl belirleyebiliriz?"

İkimiz de çok kültürlü, çok dilli okullarda çalışıyorduk, bir yandan mahallelerde mülteci çocukların olduğu gruplarda yaratıcı drama çalışmaları yürütüyorduk. Uygulamalarımızda grubun ihtiyacını görmeye yönelik stratejiler konusunda güçlenmeye ihtiyaç duyuyorduk. Tam da Öğretmen Ağı'nda deneyimlediğimiz gibi... "Çalıştığımız 'grup için' içerikler belirlemek değil de grubun deneyimlerine alan açan bir zemin tasarlamak... Öğretmenler olarak özne olma halimizi kendi pratiklerimizde nasıl deneyimleyebilir, nasıl güçlenebiliriz?" sorusunun peşindeydik.

Öğretmen Ağı'nın oluşumundan bu yana eylem araştırması metodolojisi kullanılıyor. Ağ'ın tüm faaliyetleri, öğretmenlerin ihtiyaçlarından hareketle ve öğretmenlerle birlikte planlanıyor; yürütülüyor. Faaliyetlerin izlenip değerlendirilmesine yönelik yürütülen çalışmalar sürecin bir parçası olarak takip ediliyor ve sürecin iyileştirilmesine dair öneriler, ihtiyaçlar eş zamanlı olarak tespit edilerek uygulama esnasında hayata geçiriliyor. İşte, eylem araştırması yöntemi, diğer yöntemlerden farklı olarak deneyimlerimizi ve pratiklerimizi anlamlandırma, onları daha da iyileştirmek ve dönüştürme fırsatı sağlıyor.

Öğretmen Ağı araştırma sürecini yürüten sevgili Müge Ayan ile 2018 Öğretmen Ağı Yaz Buluşmasında bir kahve molasında "Burada harika bir şey var. Öğretmenlerin bir arada olma ihtiyacı hepimize iyi geldi. Bizler eylem araştırması sürecinde kullanılan metodolojiyi öğrendiğimizde kim bilir nasıl güçleniriz?" diyerek söze başladık. Aynı anda "Nasıl yapabiliriz?" üzerine fikir üretmeye başlayarak heyecanlanıp umut dolduk.

1

2

3

4

9

Birlikte üretmek konusundaki heyecan ile çalışmaya başladık. Çalışmaya başladığımızda “zaten öğretmenin okulda katılımcı gözlemci olduğunu” fark ettik. Bunu fark etmiş olmak bize eğitim ortamlarının öznesi olduğumuzu yeniden hatırlattı ve buradan yola çıkarak “kendi eylemlerimizi sorgulamak için” eylem araştırmasını işe koşmaya karar verdik.

Atölyeleri tasarlarken pek çok çalışmada kullandığımız yaratıcı dramanın rol oynama ve doğaçlama süreçlerinden faydalanarak kendi deneyimimize dönüp baktığımız yere nasıl hizmet edebileceğini tartıştık. Rol deneyimi aracılığı ile oluşturacağımız kurgusal ortamdaki eylemlerimiz, gerçek yaşamdaki eylemlerimize yaparak yaşayarak yeniden bakma fırsatı sunacaktı.

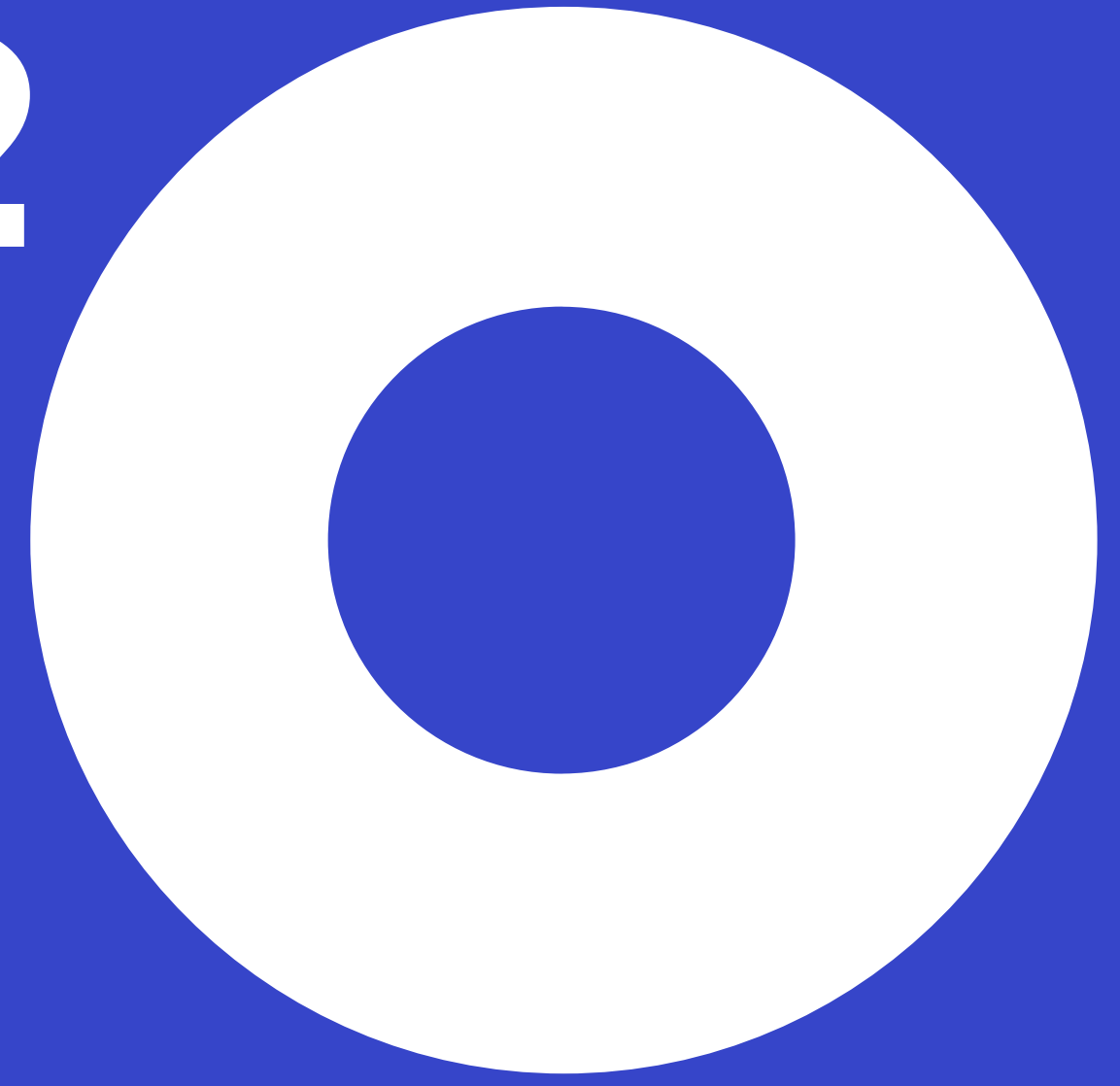
Bütün bu tartışmaların sonunda “Kapsayıcı eğitimi mümkün kılmak için sınıf pratiklerimi nasıl iyileştirebilirim?” sorusuna odaklanarak yaratıcı drama atölyelerini yazmaya başladık.

Atölyeleri yapılandırırken teorik arka planı birlikte tartıştığımız ve ortak kavramlarla yola çıktığımız bir süreç tasarladık. Bizler için programın heyecan verici tarafı “Eylem Araştırması” adımlarını okullarımızda uygulamak ve yeniden bir araya gelip deneyimlerimizi birbirimize aktarmak olacaktı. Belki de bu programı bizler için ayrı bir yere koyan nokta tam da buydu. Hem katılımcı hem yürütücü olduğumuz bir süreç olacaktı.

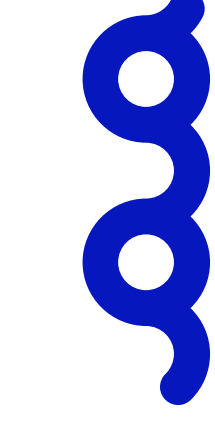
Yazdığımız programı bir an önce paylaşmak için çok heyecanlıydık ve pilot uygulaması öncesi bir grup öğretmen ile süreci deneyimlemeye karar verdik. “Pilotun pilotu” dediğimiz bu süreç bizlere hem programı gözden geçirme fırsatı sundu hem de “Eylem Araştırmacı Öğretmen” olmanın bulaşıcı etkisini görmüş olduk. Bu uygulamada katılımcımız olan sevgili Evrim Yurtseven pilot uygulamada yürütücü olarak sürecine devam etti.

Şimdi “Eylem Araştırmacı Öğretmen Pilot Uygulaması” sürecini ve çıktılarını sizlerle paylaşma heyecanı içindeyiz.

2

Program İçeriği: Yolculuk Nasıl Örüldü?

1

2

3

4

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı (EYAR), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR) ve Öğretmen Ağı ortaklığında yürütüldü. Program, SEÇBİR'den Müge Ayan ile Öğretmen Ağı Değişim Elçileri Fisun Aykır ve Mine Aksar tarafından tasarlandı; 2019 yılının Kasım ve Aralık aylarında Mine Aksar ve Evrim Yurtseven yürütücülüğünde hayata geçirilen pilot çalışmanın ardından katılımcı öğretmenlerden alınan geribildirimler ile gelişmeye devam ediyor.

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı, öğretmenlerin gündelik pratiklerine odaklanarak yaptıkları iş üzerine düşüncelerini ve pratiklerini geliştirmelerini amaçlayan bir araştırma ve uygulama sürecinden oluşuyor. Program, kendi deneyimlerini anlamlandırma ve kapsayıcı eğitim bağlamında dönüştürme yolunda öğretmenlere arka plan bilgisi ve çeşitli yöntemler sunuyor. Program süresince ayrıca rol deneyimi ile gündelik deneyimler arasında bağ kurulması ve deneyimlerin anlamlandırılabilmesi amacıyla yaratıcı drama yöntemine de başvuruluyor.

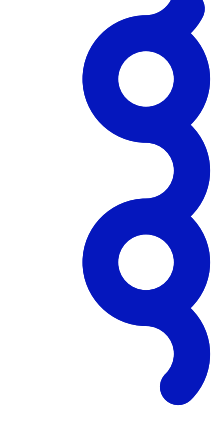
Tüm süreç, katılımcı öğretmenlerin belli sorular üzerine düşünmeleri ve buna yönelik alışkanlık edinmeleri amacıyla günlüklerle destekleniyor. Böylece günlük tutma, öğretmenlerin eylem araştırması yürütürken her bir günün sonunda gündelik pratiklerine ve deneyimlerine dönmelerine ve onları anlamlandırmalarına olanak sağlarken, Program'ın katılımcılar açısından en zorlu, ancak bir o kadar da kazanımlı araçlarından biri haline geliyor:

“Zorlandık, çok zorlandığımız zamanlar oldu. En çok zorlayan da, günlük tutmak oldu sanırım. Bir araya geldiğimiz oturumlarda ortak noktamız buydu. Çünkü bir tür yüzleşmeydi her günün sonunda o iki soruya cevap vermek:

‘Bugün kapsayıcı eğitime dair okulda neler yaptınız?’;

‘Kendinize dair ne/neler fark ettiniz? Hangi olay veya durum bunu fark etmenizi sağladı?’

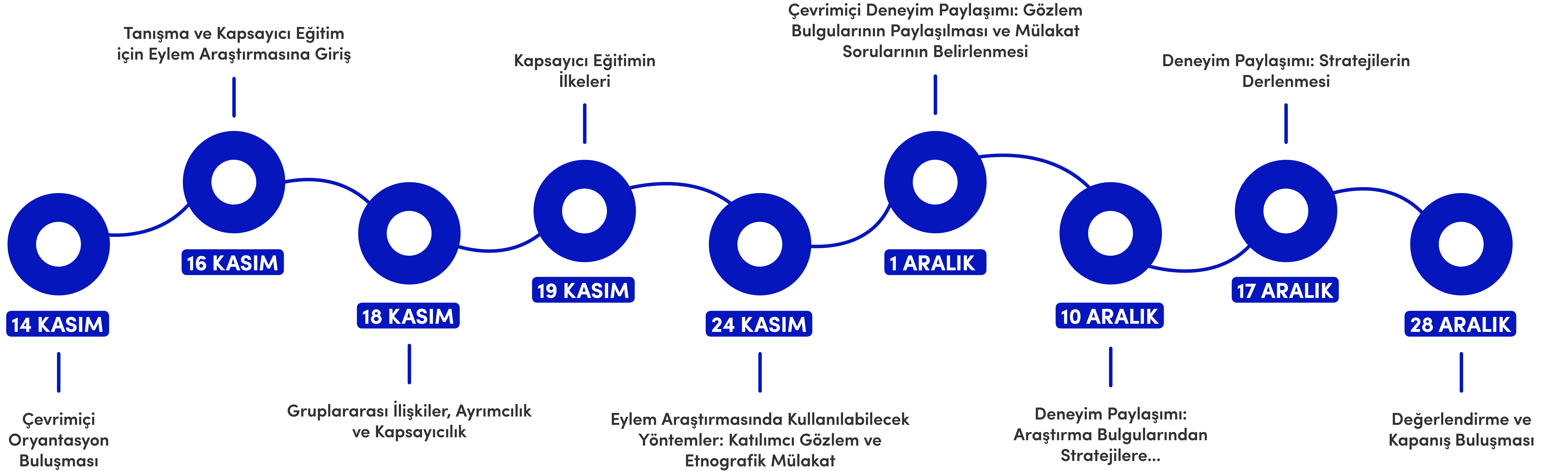
Ben, her günün sonunda bu soruları yanıtlarken aydım (umarım aymışımdır). Zannettiğim kadar kapsayıcı olmadığını fark ettim mesela.”

Çeşitli temalar özelinde yürütülebilecek bir çerçeveye ve kurguya sahip olan Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı, biri çevrimiçi, 8'i yüz yüze olmak üzere toplamda 9 oturumdan oluşuyor. Pilot çalışma süresince katılımcılarla birlikte kapsayıcı

eğitim odağında bir süreç deneyimlendi ve **“Eğitim pratiklerimi kapsayıcı eğitimi mümkün kılacak şekilde nasıl geliştirebilirim?”** sorusuna yanıt aranarak kapsayıcı eğitim için stratejiler geliştirilmesi hedeflendi.

EYLEM ARAŞTIRMACI ÖĞRETMEN PROGRAMI

Programın kurgusu ve oturumların içeriği hakkında detaylı bilgi:

1. Oturum: Çevrimiçi Oryantasyon Buluşması

Çevrimiçi ortamda gerçekleşen ilk buluşmada tanışma ve program tanıtımı gerçekleştirildi. Katılımcıların programdan beklentileri öğrenildi ve sürece ilişkin detaylar paylaşıldı.

Kalabalık bir grup insan yukarı bakarak kağıttan yaptıkları uçakları fırlatıyor ve neşeye gülümsüyor.

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı katılımcıları grup halinde oturuyor ve ortak bir belgeye bakarak tartışıyor.

2. Oturum: Tanışma ve Kapsayıcı Eğitim için Eylem Araştırmasına Giriş

Derinlemesine tanışma ile başlanan oturumun ikinci bölümünde yaratıcı drama yöntemi kullanılarak uygulanan rol çalışmasının ardından ayrımcılık, entegrasyon, asimilasyon ve kapsayıcılık kavramları üzerine tartışma yürütüldü.

Eğitim ortamlarından örnek durumlardan hareketle kavramlara ilişkin tartışmada derinleşildi. Kavramsal tartışmadan hareketle kendi öğretmenlik pratiklerini kapsayıcı eğitim bağlamında değerlendirmeye başlayan katılımcılar, kapsamadığını düşündüğü bir öğrenciyi gözlemlemek üzere oturumdan ayrıldı.

Programı katılımcıları yan yana gelmiş, yukarıda bir noktayı elleri ile işaret ediyorlar.

Programı katılımcısı öğretmenler yarım çember düzeninde duruyor, kollarını ortaya uzatarak poz veriyor.

“Kapsayıcılığın entegrasyon kavramı ile karıştırıldığını fark ettim. Entegrasyon kapsayıcı bir kavram ve yaklaşım değilmiş.”

“Kapsayıcı eğitim bağlamında öğretmenin rolüne ilişkin kendimi sorguladım. Tutumlarımız gündelik pratiklerimizin kapsayıcı olup olmadığını etkiliyor, belirliyor. Kapsadığımı düşündüğüm öğrenciyi gerçekten kapsıyor muyum? Daha ilk günden gündelik pratiklerime dönüp onları sorgulama!”

3. Oturum: Gruplararası İlişkiler, Ayrımcılık ve Kapsayıcılık

Bu oturum, katılımcılar eylem araştırması yürütmeye başlamadan önce onların kapsayıcılık konusunda teorik arka plan bilgisinin desteklenmesi amacıyla programda yer alıyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi SEÇBİR'den Kenan Çayır'ın yürütücülüğünde gerçekleşen oturumda önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık gibi temel kavramlara ilişkin bilgi paylaşımı yapıldı. Ayrımcılığın işleyiş ve deneyimlenişine dair bir çerçeve sunuldu. Gruplararası ilişkiler üzerine literatürde yer alan sosyal kimlik ve gerçekçi çatışma teorilerinden hareketle gündelik pratiklerimizi anlamlandırmamız mümkün kılınarak ayrımcılığın önlenmesine yönelik stratejiler geliştirildi.

"Kapsayıcılığın öğretmenin niyetinin çok ötesinde olduğunu gördüm. Kapsayıcılık için niyetten uzak, sonuca dair bir yaklaşım gerektiğini fark ettim. Öğrencinin gereksinimi! Öğretmen Ağ'ına temasıyla birlikte içselleştirdiğim 'hak temelli yaklaşım' pekişti. Çocuğun iyi olma hali, çocuğun yüksek yararı vb. tanımlar da eklendi."

Programı katılımcısı öğretmenler sandalyelerde oturuyor ve aynı yöne bakıyor.

4. Oturum: Kapsayıcı Eğitimin İlkeleri

İstanbul Bilgi Üniversitesi SEÇBİR'den Melisa Soran'ın yürütücülüğünde gerçekleşen oturumda, bir önceki oturumda sunulan teorik çerçeve eğitim ortamları ve pratikleri özelinde tartışmaya açıldı. Kapsayıcı eğitimin ilkelerine ve öğrenme için evrensel tasarım yaklaşımına ilişkin bilgi paylaşıldı.

Programı katılımcısı öğretmenler sandalyelerde oturuyor, projeksiyon perdesi önünde konuşan kişiyi dinliyor.

Eğitimde kapsayıcılığın artırılmasına yönelik ipuçları ve öneriler paylaşıldı. Böylece ayrımcılık ve kapsayıcı eğitim konusunda teorik arka plan bilgimiz güçlendi; eylem araştırmasında kullanılabilir yöntemlere dair güçlenmek üzere bir sonraki oturuma geçildi.

“Kapsayıcı eğitimin sadece akademik odaklı olmadığını gördüm.”

“Öğrenmeye katılımın önündeki engelleri fark etmek ve ortadan kaldırmak...”

“Güven ortamı, aidiyet, ortak amaç, işbirliği için zemin yaratmanın kapsayıcılık için önemini fark ettim.”

“Kapsayıcı eğitim için araç ve yöntemleri çeşitlendirme, öğrenmeye katılımı artırmadaki önemini gördüm.”

5. Oturum: Eylem Araştırmasında Kullanılabilecek Yöntemler: Katılımcı Gözlem ve Etnografik Mülakat

Oturumun ilk bölümünde yaratıcı drama yöntemi kullanılarak tasarlanan gözlem yapma konulu rol çalışması uygulandı. Rol deneyiminin anlamlandırılması ve katılımcı gözlemin ilkelerinin paylaşılması amacıyla büyük grup tartışması yürütüldü. Eylem araştırmasının gözlemlenebilir bulgulardan hareketle yürütülmesi gerektiği ve gözlemin birincil koşulunun yorum ve atama yapmaktan kaçınmak olduğuna dair farkındalık sağlanmasının ardından, eylem araştırması yürütülürken kullanılabilir yöntemler olan katılımcı gözlem ile etnografik mülakata ilişkin benimsenebilecek temel ilkeler ve izlenebilecek adımlara dair metodolojik bir çerçeve sunuldu.

Hem teorik arka plan bilgisi paylaşılan oturumlar hem de metodolojik güçlenme sağlanan oturum katılımcıların kendine dönmesini, yaklaşım ve uygulamalarını gözden geçirerek gündelik pratiklerini sorgulamasını mümkün kıldı. Teorik ve metodolojik güçlenme ile farkındalığın artmasının ardından katılımcılar, eğitim pratiklerini kapsayıcı eğitim bağlamında iyileştirmeye yönelik veri toplamak ve katılımcı gözlem yapmak üzere sahaya döndü.

Üç kişi ayakta duruyor, o üç kişinin yanında biri sandalyede oturuyor ve kollarıyla dizine kapanıyor, bir kişi de sandalyenin sağında ayakta duruyor.

“Doğru’ gözlem ve mülakat yapma üzerine farkındalık kazandım.”

“Herkesi kapsadığımı sanırken bazen bir öğrenciyi dışarıda bırakabiliyor olabileceğimi, öğrencinin istenilen her şeyi sessizce yapmasının kapsamak olmadığını, kullandığım kapsayıcı dilin akranları arasındaki yankısının önemini fark ettim. Bütün bunları fark etmemi sağlayan farklı alanlar ve durumlardaki gözlemlerimdi. Haftaya fikrim değişecek mi, merak ediyorum. Gözlem yapmayı ipe çekiyorum.”

4 kişi sandalyede oturuyor, bir kişi ayakta konuşuyor. Oturanlar, ayaktaki kişiyi dinliyor.

Dört kişi sandalyede oturuyor. Bir kişinin sandalyesi diğer üç kişinin önünde duruyor. Öndeki sandalyede oturan, arkadaki üç kişiye bakıyor. Hemen yanlarında bir kişi ayakta duruyor.

6. Oturum: Çevrimiçi Deneyim Paylaşımı: Gözlem Bulgularının Paylaşılması ve Mülakat Sorularının Belirlenmesi

Ara değerlendirme amacıyla bir araya gelinen oturumda çevrimiçi ortamda deneyim paylaşımı yürütüldü. Katılımcılar, katılımcı gözlem çalışmalarında elde ettikleri bulguları, karşılaştıkları zorlukları ve öğrenimleri paylaştı. Gözlem bulgularının doğurduğu yeni soruların yanıtlanması amacıyla araştırma sürecinin bir sonraki adımı olan etnografik mülakata geçildi. Katılımcılar, bir sonraki oturuma kadar kapsamadığını düşündükleri öğrenciler ve/veya onları çevreleyen öznelerle etnografik mülakat yaparak veri toplamaya devam etmek üzere sahaya döndü.

“Eylem araştırmasının gündelik okul pratiklerimi iyileştirmeye katkıda bulunacağını düşünüyorum. Kendimi sorgulamak için alan yaratacağını düşünüyorum. Belki neleri fark etmediğimi veya neleri önemsiz gördüğümü yansıtabilir.”

Programı katılımcısı öğretmenler dörder beşer kişilik gruplar halinde oturuyor.

7. Oturum: Deneyim Paylaşımı: Araştırma Bulgularından Stratejilere

Katılımcı gözlem ve etnografik mülakat adımlarını sürdüren katılımcılar mevcut bulgularını paylaşmak üzere bir araya geldi. Eldeki bulguların öğrencilerin kapsayıcı eğitim bağlamında ne tür stratejilere işaret ettiğine, “öğretmenler neyi, nasıl yaparsa kapsamadığı düşünülen öğrencilerin kapsanacağına” ilişkin fikir ve sorulardan hareketle deneyim paylaşımı yürütüldü.

Katılımcılar hem kendi yolculuklarını, sorularını ve düşüncelerini paylaşma hem de birbirine geribildirimde bulunma ve birlikte düşünme imkânı buldu. Katılımcılar eylem araştırmalarına devam etmek ve eş zamanlı geliştirilen stratejileri bir sonraki oturumda paylaşmak üzere ayrıldı.

Altı öğretmen sandalyeleriyle çember oluşturmuş, birbirleriyle konuşuyor.

“Araştırma nesnesinin öğrenci değil, ‘ben’ olması; problemin kaynağını çocukta değil öğretmenin (benim) okul pratiklerinde görmek, buna yol açan ortam, durum ve yaklaşımları sorgulamak için bir perspektif sunuyor. Tüm bu araştırmanın amacının kendi öğretmenlik becerilerimi ve pratiklerimi geliştirmek olduğunu duymak, fark etmek kendimi daha iyi hissettirdi.”

8. Oturum: Deneyim Paylaşımı: Stratejilerin Derlenmesi

Programın sonuna yaklaşırken gerçekleştirilen deneyim paylaşımında, katılımcılar bulgularından hareketle geliştirdikleri stratejileri paylaşarak birbirlerine geribildirimde bulundu. Geliştirilen fikirler birbirleriyle ilişkilendirilerek derlendi.

“Biz çocukları sınıf olarak, kütle olarak algılıyoruz. Karakterine saygı duyarak ve varoluşunu inşa ettiği biçimde tanıyarak ilişkilenecek bence stratejilerin ilk adımı olmalı.”

“Defterinde kendinin yazmış olduğu şiirleri fark ettim, şiir yazma etkinliği düzenledim. Bana kendi şiirini, fon müziği eşliğinde sınıfta okuyacağına söz verdi. İsmi bile söylemeye çekinen bir insanın böyle olması beni çok mutlu etti. Ve gerçekten de şiirini sınıfta okudu. Arkadaşları, hepimiz çok şaşırdık. Stratejim duyguların ifade edilmesine alan açmaktı. Şiir, sanat da onlardan biri.”

1

2

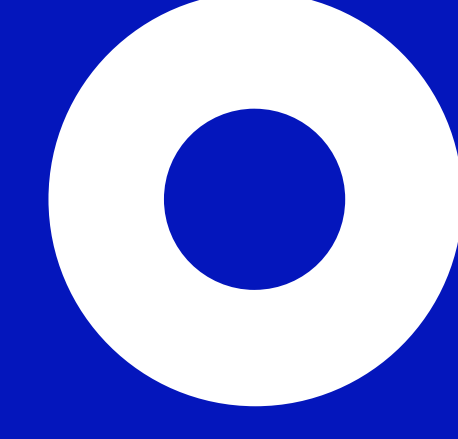
3

4

“Dersin içeriğini oyuna dönüştürmeyi denedim. Yapım eklerini anlatırken rol oynama ve eğitsel oyunlar kullandım. Kapsayamadığımı düşündüğüm her iki öğrencim de derse aktif katıldı. Sınıftaki tüm öğrencilerin birden fazla kez derse katıldığını fark ettim. Öğretmen-öğrenci ortadan kalktı, hepimiz birlikte oyun oynayan bir gruba dönüştük.”

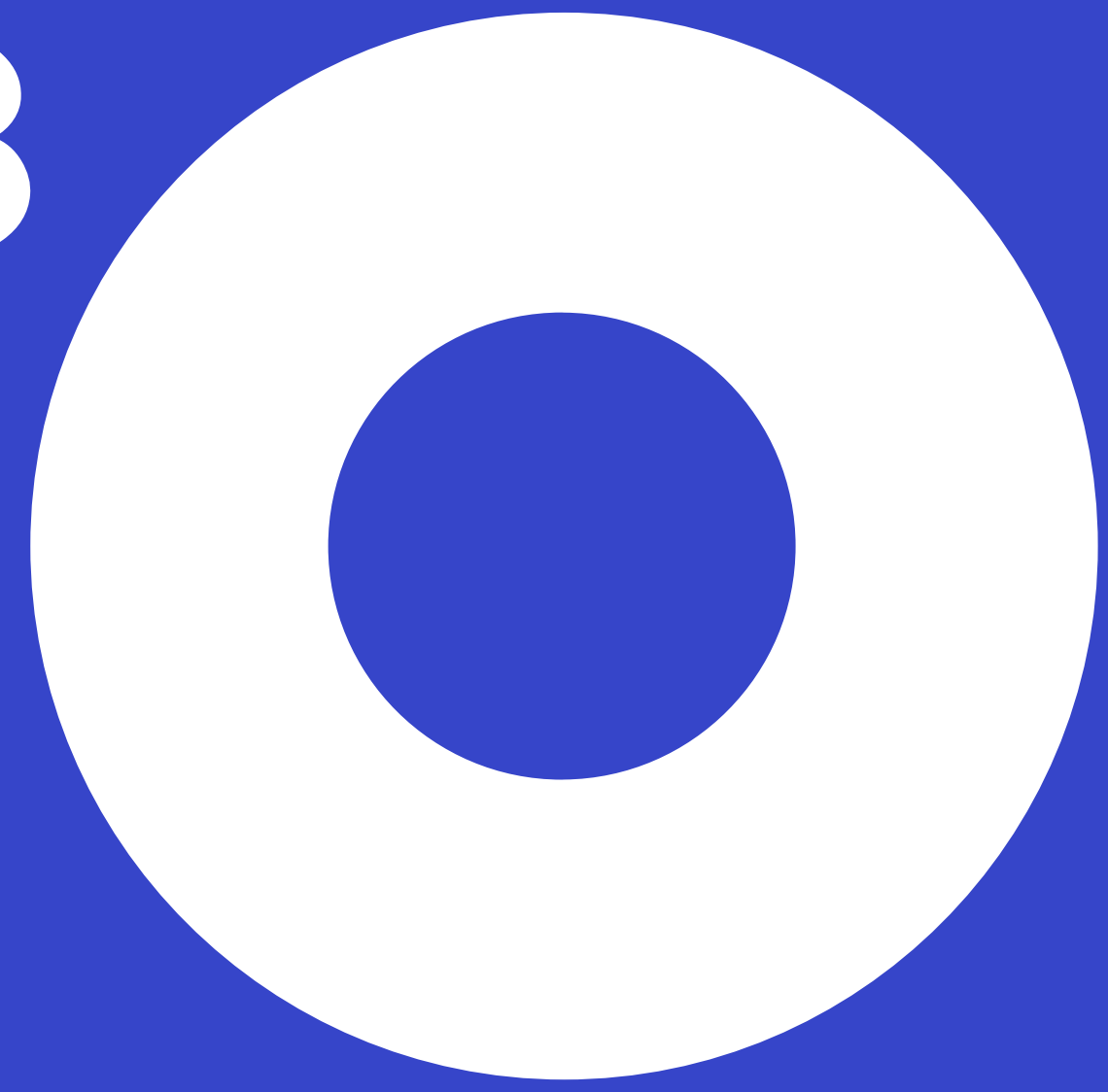
9. Oturum: Değerlendirme ve Kapanış Buluşması

Katılımcılar sürecin başından sonuna kadar sürdürdükleri yolculukları hikâyeleştirerek oturuma hazırlandı. Son gün bir araya gelen tüm katılımcılar, çıkış noktalarından gelen stratejilere, hatta sürecin doğurduğu yeni sorulara ve ihtiyaçlara uzanan hikâyelerini birbiriyle paylaşma fırsatı buldu. Buna ek olarak dokuzuncu ve son oturumda programın genel değerlendirilmesi ile birlikte süreçte yaşanan ayma anları, edinilen farkındalıklar ve karşılaşılan zorluklara ilişkin deneyim paylaşımında bulunuldu. Katılım belgelerinin paylaşılmasının ardından program sonlandırıldı.

EYAR Programı, yapısı ve yaklaşımı gereği döngüsel bir işleyişe sahip. Bu nedenle program, stratejilerin geliştirilmesi ile sona ermedi. Programın doğrusal, başı ve sonu belli olan değil; süreçte gelişen ve gelişmeye devam eden, döngüsel bir işleyişi bulunuyor. Geliştirilen stratejilerin sahada denenmesi, işleyen yönlerinin sürdürülmesi ve işlemeyen yönlerinin iyileştirilmesi, çeşitli bağlamlarda, koşullarda ve paydaşlarca denenerek çoğaltılması tam da bu noktada önem kazanıyor.

3

Kapsayıcı Eğitimi Eylem Araştırmasıyla Düşünmek

1

2

3

4

Kapsayıcı eğitim, çeşitli koşul ve gereksinimlere sahip tüm öğrencilerin bir arada ve eşit bir biçimde eğitimden faydalanabilmesine karşılık gelir. Bunun için iki koşul bulunur: Eğitim ortamlarında ayrımcılığın azaltılması ve öğrencilerin öğrenmeye katılımının artırılması. Bu iki koşulun sağlanması yoluyla, tüm öğrencilerin gereksinimlerine yanıt veren ve aidiyetini destekleyen kapsayıcı eğitim ortamları ve süreçleri mümkün kılınabilir.

Eğitim ortamlarında ve süreçlerinde kapsayıcılığın artırılmasının yolları arasında okulun mimari erişilebilirliğinin sağlanması, eğitim materyallerinin çeşitli gereksinimler (engellilik halleri, eğitim-öğretim dilinden farklı ana dillerine sahip olma gibi) gözetilerek tasarlanması, bunun yanında yöntemlerin de bu anlayışla uyarlanması, farklılıkların kabul ve değer gördüğü sosyal ve eğitsel çalışmalar yürütülmesi sayılabilir. Bu örnekler kapsayıcı eğitim için yapılabileceklerin sadece birkaçı olsa da, zemininde tüm öğrencilerin (ve hatta bireylerin) kendini ait ve değerli hissedebildiği bir eğitim (ve hatta toplum) anlayışı ve tahayyülü yatar.

Kapsayıcı eğitimin tesisi için öğretmenlerin kilit rolü bulunur. Hem öğrencilerin yakından tanınması ve potansiyelleri doğrultusunda öğrenmelerinin desteklenmesi hem de öğrencileri çevreleyen diğer paydaşlarla, öğrencilerin nitelikli eğitimden faydalanabilmesine yönelik işbirliği yapılması kapsayıcı eğitim için öğretmenlerin önemini bize gösterir. Bu noktada öğretmenlerin, eğitim süreçlerinden sorumlu tek özne olduğu yanılgısına kapılmamak ve yalnızlaş(tırıl)masının önüne geçmek gerekir.

Tüm öğrencilerin kendini güvende hissettiği ve gelişiminin desteklendiği kapsayıcı eğitim ortamları için öğretmenlerin pedagojik ve sosyal becerileri kadar yaptıkları iş üzerine düşünmesi, pratiklerini anlamlandırması ve onları iyileştirmenin yollarını aramak üzere inisiyatif alması da önemlidir. Bunun için eylem araştırması uygun bir yöntemdir. Bu yöntem, hangi tema veya ihtiyaç odağında olursa olsun, eğitim süreçlerine uyarlanabilir ve öğretmenlerin kendi pratiklerini anlamlandırmasını ve sorgulamasını sağlayarak yaygınlaştırılabilir ve çoğaltılabilir stratejiler geliştirilmesini sağlayabilir.

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı süresince odaklanılan tema 'kapsayıcı eğitim'di; program katılımcısı eylem araştırmacıları, "Eğitim pratiklerimi kapsayıcı eğitimi mümkün kılacak şekilde nasıl geliştirebilirim?" sorusuna yanıt aradı. Eylem araştırması yürütürken elde ettikleri etnografik bulgular üzerine derinleşti. Araştırma süreci ile eş zamanlı uygulamalar yaparak mevcut pratiklerini, kapsamadığını düşündüğü öğrencilerin kapsamasına yönelik dönüştürmeyi hedefledi.

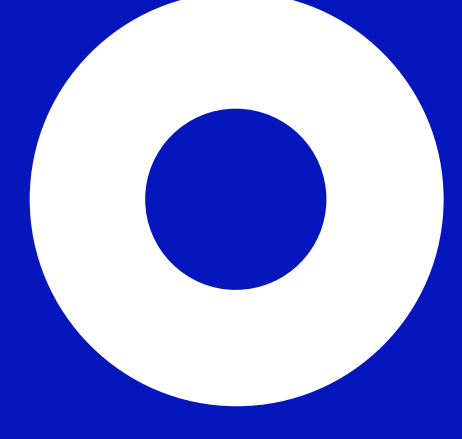

1

2

3

4

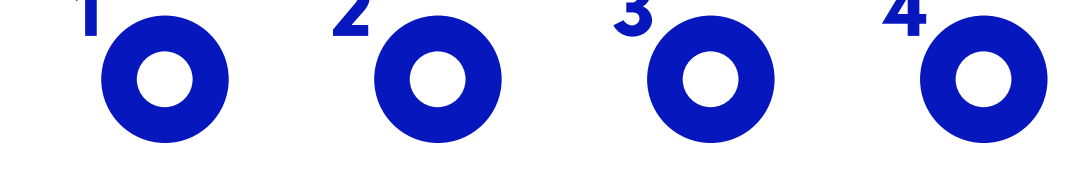
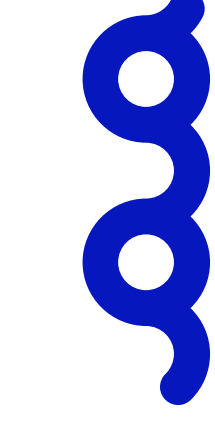
Öğretmenlerin pratiğe ilişkin çokça bilgi ve deneyimi söz konusu ancak bu bilgi ve deneyimleri anlamlandırabilmesi ve kapsayıcı eğitim bağlamında dönüştürebilmesi için metodolojik güçlenmeye ihtiyaçları bulunuyor. Eylem araştırması yöntemi, gündelik pratiklerin anlamlandırılması yoluyla teorize edilmesini sağlayarak bu ihtiyaca yanıt verilmesi için yol gösterici olabilir.

Program süresince paylaşılan ve derlenen eylem araştırması bulguları bizi kapsayıcı eğitim için pratiklerimizi dönüştürmeye yönelik iki stratejik odağa götürdü:

○ Güven ortamı oluşturma

Eğitim ortam ve süreçlerine salt akademik gelişim ve öğrenme odaklı bir rol atfetmemek gerekir. Sadece öğrenciler de değil, eğitim ekosistemini oluşturan tüm paydaşlar aynı zamanda birbirleriyle sosyal etkileşim içinde bulunan unsurlardır ve kendilerini güvende hissetmeleri, içinde buldukları ortam ve kültüre aidiyet geliştirmeleri süreç içerisindeki eylemlerini etkiler. Bu nedenle öğrencilerin kendilerini bir parçası hissettiği, değer gördüğü ve güven duyduğu bir öğrenenler topluluğu oluşturmak kapsayıcı eğitim için olmazsa olmazdır. Güven ortamının yokluğu öğrencilerin öğrenmeye katılımının önünde engel teşkil eder ve dolayısıyla akademik gelişimleri desteklenemez.

“Bu ders dışında daha kolay, teneffüslerde çocuklarla etkinlik yapmak, bir şeyler yapmak, bu etkinliğe dahil etmek. Bir sefer yaptım bunu, gerçekten teneffüste oyun oynadık ki bu çocuğun hoşuna giden bir şey, çocuğun öğretmenle, ders dışında sosyalleşme ihtiyacına karşılık gelen bir şey. Bu onun da çok hoşuna gitti.”

“Sınıfta güven ortamı oluşturmaya çalıştım. Çok iyi bir sınıf ama bazı gruplaşmalar var. Gruplaşmalar sonucu da kutuplaşmalar oluşuyor. Böyle sert geçişler var. Bazı kırılma zamanları yaşadık yılın başında. Ben de biraz onları, ‘Evet gruplar var, mümkün, bunu azaltabiliriz veya temaslarımızı güçlendirebiliriz.’ şeklinde yönlendirdim. ‘Barışçıl bir ortamda birlikte olmalıyız’ı biraz yaşatmaya çalışıyorum. Bu noktada oyunlar işe yarıyor, yaratıcı drama etkinlikleri çok işe yarıyor.”

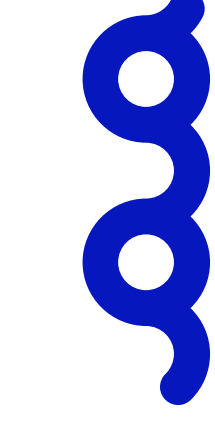
○ Materyal ve yöntem çeşitlendirme

Kapsayıcı eğitim için öğrencilerin aidiyet duymalarının sağlanmasının yanı sıra çeşitli gereksinimlerine yanıt verilerek öğrenmeye katılımlarının artırılması gerekir. Bunun yolu ise, öğrencilerin öğrenmeye katılımlarının önündeki engellerin tespit edilerek ortadan kaldırılmasından geçer. Bunun için öğretmenlerin öğrencileri yakından tanıması, güçlü olduğu veya desteğe ihtiyaç duyduğu alanları öğrenmesi gerekir; buna ek olarak gündelik pratiklerini ve tasarladığı tüm eğitsel süreç ve uygulamaların kapsayıcılığını gözeterak hayata geçirmesi, ihtiyaç duyulduğunda ise dönüştürmesi gerekir. Eğitsel süreçlerde kullanılan materyal ve yöntemlerin tüm

“Belki şarkılardan hareketle bir şey yapabiliriz. Bu hafta da Arapça birkaç şarkı belirledim. Sınıfa onları getirdim. Sınıfa söylemedim tabii ki. Etkinlik saatimizde ‘Bir etkinlik yapacağız, şarkı gelecek.’ dedim. Çocukların hepsi Türkçe olduğunu düşündü. Sınıfça yaptığımız bir etkinlik oldu. İlk şarkıyı (Kubbea) açtım, sınıfta bir şaşkınlık oldu. Kapsanmadığını düşündüğüm öğrencim hep böyle kafası önde bir şeyler yapar. Yine önüne bakıyordu, şarkıyı duyunca şaşırdı, etrafına baktı. Kafasını kaldırdı, gülmeye başladı. Yüzünü kapattı, utandı. Onunla ilgili bir şey olduğunu düşündü. Aslında Suriyeli diğer öğrenciler de aynı tepkileri verdi. Ama mesela yüzünü tamamen kapatan tek o oldu. Sonra yavaş yavaş kafasını kaldırdı, bir iki kelimeye eşlik etti.”

öğrencilerin gereksinimlerine ve yapabilirliklerine eş zamanlı yanıt verebilmesi için “öğrenme için evrensel tasarım” yaklaşımı ile hareket edilmesine ihtiyaç duyulur. Bu yaklaşıma göre bilgi, öğrencilerin beceri ve gereksinimlerine uygun materyal ve yöntemler aracılığıyla öğrencilere sunulur; bunun yanı sıra öğrencilerin öğrendiklerini ve düşüncelerini ifade edebilmeleri için sunulan olanaklar ile yöntemler de çoğaltılır. Böylece öğrenciler, yapabilirliklerinin karşılık bulduğu bir deneyim yaşayabilir; kapsayıcı bir kültür ve topluluğun parçası hissederek öğrenmelerini sürdürebilir.

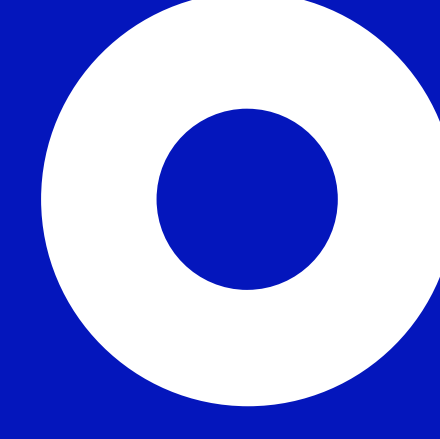
1

2

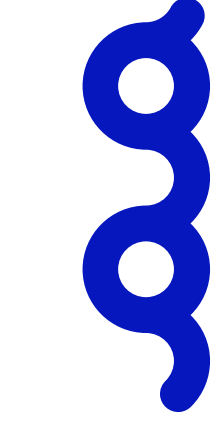
3

4

“Çocuğun sahip olduğu beceriyi görünür kılmak yani yöntem ve materyal çeşitliliği sağlamak ve dolayısıyla sahip olduğu beceriyi hem diğer çocukların gözünde hem kendisinin gözünde yükseltmek ve derse etkin katılımı sağlamak için kullanmak.”

Yukarıda paylaşılan iki stratejik odağın, öğrencilerin eğitim ortamlarında kapsanmasına yönelik öğretmenlerin yapabileceklerine ilişkin olduğu söylenebilir. Bunun yanında, öğretmenler eğitim ortamlarında kapsayıcılığın artırılmasına ilişkin kilit özne olsalar da, eğitim süreçlerinde rol alan ve öğrencileri çevreleyen paydaşlardan sadece bir tanesidir. Dolayısıyla kapsayıcı eğitim için stratejiler üzerine düşünürken, öğrencilerin kendilerini ait ve güvende hissetmesi ile yetkinliklerine uygun yöntem ve materyallerle buluşmasının yanı sıra, bu kültür ve yaklaşımın sınıfı aşması, okul iklimine sirayet etmesini gözetmek önem arz eder. Bu noktada, kapsayıcı eğitim stratejilerinden beslenen uygulamaların sürdürülebilir kılınması için öğretmenlerin gerek okul çatısı altında gerekse okul dışında işbirliği yapabileceği paydaşları tespit etmesi ve olası fırsatları değerlendirmesi bir başka stratejik odak olarak düşünülebilir.

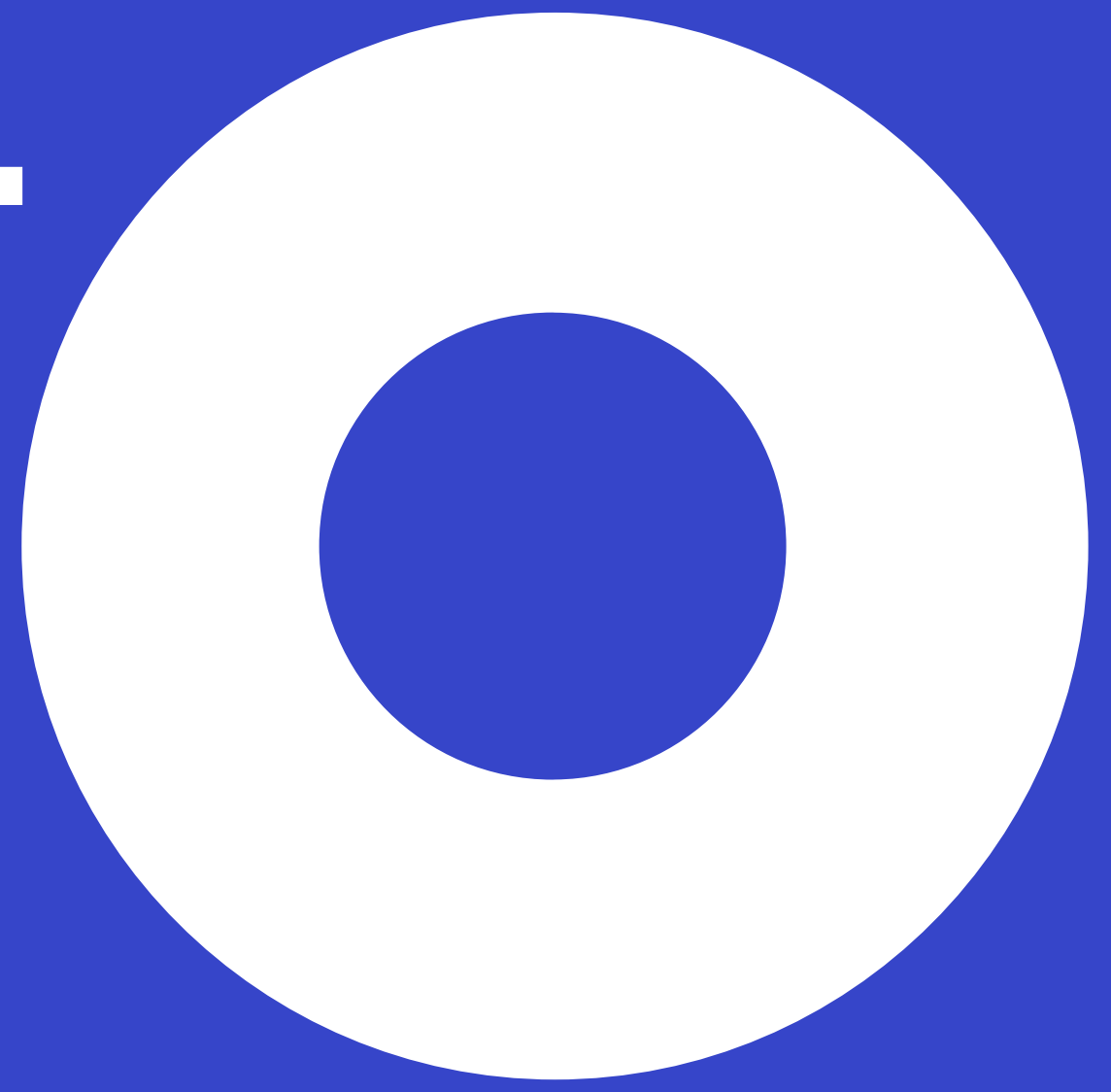
“Tabii ki materyali çeşitlendiriyorum ama onun için farklılaştırılmış materyal çeşitlendirmeye ihtiyacım olduğunu düşünüyorum. Sadece fark edilmek, görünür kılmak ya da güven ortamı, ait hissetmekten öte artık. Öğrencim için şu süreçte yapmam gereken akademik olarak ona nasıl katkıda bulunabiliriz, bunu düşünüyorum. Bunun için de ev görevlerini daha onun yapabileceği mesela, matematikteki ev görevlerinde zorlandığını annesi söyledi. Daha onun yapabileceği tarzda, somut görevler.”

“Okul ortamında çocukla temas eden herkesle - çalışandan güvenlik görevlisine, kat görevlisinden, diğer velilere - yani çocukla temas eden herkesle ilgili ve belli bir konuyla ilgili konuşurken de bütün konuşmaları ve tartışmaları haklar, insan hakları ve olay özelinde çocuk hakları zeminine oturtmak.”

EYAR Programı katılımcısı öğretmenler, sertifikalarıyla birlikte gülerek poz veriyor.

4

Eylem Araştırmacı Öğretmenin
Kaleminden...

1

2

3

4

OŞirin Piya Giyik, Türkçe Öğretmeni

Yazımın sonunda söyleyeceğimi başında söyleyeyim: Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı, bugüne kadar katıldığım programlarda beni en çok etkileyen, zorlayan ve kendi öğretmenliğimle yüzleştiren program oldu.

Kapsayıcılık bağlamında ele aldığımız süreç, daha çok kendimize dönmemizi ve kendi pratiklerimizi yeniden düşünmemizi söylüyordu bize. İnsanın kendini sorgulaması gerçekten zorlu bir süreç.

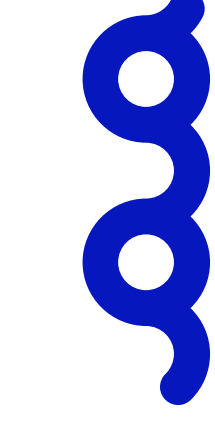
Önyargı, kalıpyargı, ayrımcılık gibi kavramlara, “Öğrencilerime önyargılı davranıyor olabilir miyim?” sorusuyla, kendimizi odağa koyarak baktık öncelikle. Sonra adım adım katılımcı gözlem ve etnografik mülakat yöntemlerini uyguladık. Sadece mülakat yapıp öğrencilerin ihtiyaçlarını tespit etmek bile bir araç olmasına rağmen onlarla kurduğumuz ilişkileri etkiledi. Bunun yanı sıra süreç boyunca her günün muhasebesini yaptığımız, okulda öğrencilerle yaşadıklarımızı not ettiğimiz “öğrenme günlüğü” tuttuk. Günlük tutmak ve her gün “Ne yaparsam bu

öğrenci sınıfta var olabilir?” sorusunu sormak başlı başına zorlu bir durum zaten ama çözüm odaklı bir bakış da sağladığı için çok geliştiriciydi aynı zamanda...

Program boyunca kapsayıcı eğitim bağlamında cevap aradığımız büyük soru ise şuydu: “Sınıfımdaki öğrencilerin ne tür farklılıkları ve ihtiyaçları var; ben nasıl ders tasarımı yaparsam, nasıl bir çeşitlilik sağlarsam tüm öğrenciler etkin birer öğrenen olur?”

Sınıfımda bir öğrencimin bilgisayara çok yoğun bir ilgisi vardı ve Türkçe dersinde ne anlatırsam anlatayım, o hep bilgisayarlardan bahsetmek istiyordu; onu bir türlü derse çekemiyordum. Problemin çocukta olduğunu ve odaklanamadığını düşünüyordum. Yani aslında kapsayamadığım tüm öğrencilerimle ilgili bir “gerekçem” vardı. Tam da bu noktada öğrencinin ilgi alanını yadsımadan, “Dersi onu içerecek şekilde tasarlayabilir miyim?” diye düşünmeye başladığımda çok şey değişti. Bu durum,

öğrencilerimle ilgili gözlem değil, yorum yaptığımı fark ettirdi ve onları, kendi ilgileri, istekleri olan bireyler olarak kabul edip etmediğimi de sorgulattı. Öğrencilerin farklılıklarını gözetmek hem aidiyet geliştirmelerini ve değerli hissetmelerini hem de derse ilgilerini arttırdı.

Program süresince eylem araştırması yürütmek, öğrencinin kendisinden kaynaklı olduğunu düşündüğümüz tüm sıkıntılara ve zorluklara merkeze kendimizi koyarak yeniden bakmamıza alan açtı. Bu yoğun sorgulama süreci bizim yaptıklarımız ve yapmadıklarımızın kapsayıcı eğitim bağlamında ne kadar belirleyici olduğunu da gösterdi. Adım adım sınıf ikliminin, öğrencilerle ilişkilerimizin değiştiğini görmek, bakış açımızı değiştirip çözüm odaklı olmanın nasıl fark yarattığını izlemek, yeni stratejiler geliştirmek, yeniden ve yeniden denemek çok heyecan vericiydi. Hele de bunu, ortak paydada bulduğumuz bir öğretmen topluluğuyla yapmak çok güç veriyordu.

Özcesi, öğretmenler olarak birbirimizden ve çocuklardan öğreneceğimiz çok şey var. Ne mutlu ki bize bu olanağı sağlayan Öğretmen Ağı var. Yani “umutvar olmak” için çok sebep var.

Öğretmen Gülay Yeniay Bulut, Sınıf öğretmeni

Birkaç hafta oluyor; çevrimiçi ders sırasında öğrencilerimden biri, “Öğretmenim, bizimle böyle nazik konuşmanızı çok seviyorum,” dedi. Matematik yapıyorduk galiba. Yani sınıf ortamımızı, birbirimize karşı tutum ve davranışlarımızı değerlendirdiğimiz sohbetlerden biri değildi. Gün boyunca aklıma takıldı bu söz. Elbette değerli bir yargıydı. Ama ya yorgun, sabırsız, telaşlı olduğum zamanlar... Ki, son zamanlarda sıkça böyle hissediyorum. Öğrencimin söylediği gibi miyim? İşin gerçeği, bazen emin olamıyorum bundan. Özellikle EYAR’dan kalan, o günlük tutma rutininin sonra...

Aslında çoğumuz, geceleri yastığa başımızı koyduğumuzda günün muhasebesini yaparız, değil mi?: Keşke öyle demeseydim/deseydim, niye öyle davrandım/davranmadım... Ama EYAR rutinlerinden biri olan günlük tutmak bambaşka bir deneyimdi. Her sabah, günün sonunda cevaplayacağım soruları cebime koyarak okula gitmek... Önceleri sınıftaki her meselede, her eylemimde hissediyordum

1

2

3

4

soruların varlığını. Sonraları kapsamı genişledi. Öğretmenler odasında, koridorlarda, akşam ailece sofraya oturduğumuzda, markette, kısacası günlük yaşantımdaki eylemlerin tamamında cebimdeki soruların varlığını, hayır ağırlığını, hissetmeye başladım. Hem sorumluluk hem de armağandı benim için. Hâlâ da öyle...

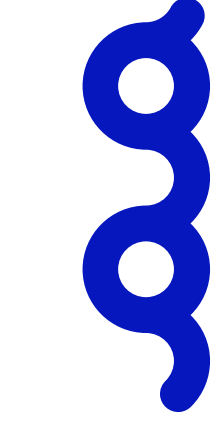
Peki, baştan başlayayım. 2019 yılının Kasım ayında, EYAR için başvururken, içerik hakkında pek bir fikrim yoktu açıkçası. Sadece o aralar okuldaki bazı meseleler yüzünden üzgündüm, kafam karışmıştı ve ancak üzerinden bir yıl geçtikten sonra adlandırabiliyorum; odağımdan uzaklaşmıştım. EYAR'ın tanışma çemberinde, "Niçin buradayım?" sorusuna cevabım, "Üzgünüm ve sizlerle olmaya ihtiyacım var." olmuştu.

Ağ, Öğretmen Ağı yani, her zaman iyi gelir çünkü. Orası benim ait, güvende ve yetkin hissettiğim yer. İşin gerçeği, o vakitler Ağ'ın hangi etkinliği olsa katılacaktım. Fakat şanslıyım ki, EYAR oldu.

Hatta süreç devam ederken, EYAR'ın tam da o sıralarda yaşadığım soruna özel tasarlandığını düşündüm zaman zaman. Ama yine üzerinden bir yıl geçtikten sonra fark ediyorum ki, EYAR yaşamın her alanında uygulanabilecek bir düşünme, eyleme tasarımı.

Neler yaptık EYAR boyunca? Saatlerce konuşup tartıştık, sayfalarca not aldık, farklı disiplinlerden beslendik... Ah, ne kadar değerli farklı disiplinlerle işbirliği yapmak. Sosyolojinin temel kavramlarını öğrenmek, hatırlamak, okuma listeleri oluşturmak...

Şemalar çizdik; bir topluluktaki kırmızı noktacıklar olduk. Her bir bireyin "kendisi" kalarak topluluğun değerli bir parçası olabileceğini, olması gerektiğini bir kez daha hatırladık. Rol dağılımı yaptık; etiketlerimizle oturduk temsili sınıfımızın sıralarında. "Sorunlu" öğrenciler, "İyi niyetli" öğretmenler olduk. O "iyi niyet"lerimizi sorguladık. Zaman zaman kalıp düşüncelerimizle sınırlandırdığımız sevgili "iyi niyet"lerimizi...

Zorlandık, çok zorlandığımız zamanlar oldu. En çok zorlayan da, günlük tutmak oldu sanırım. Bir araya geldiğimiz oturumlarda ortak noktamız buydu. Çünkü bir tür yüzleşmeydi her günün sonunda o iki soruya cevap vermek:

“Bugün kapsayıcı eğitime dair okulda neler yaptınız?”

“Kendinize dair ne/neler fark ettiniz? Hangi olay veya durum bunu fark etmenizi sağladı?”

Ben, her günün sonunda bu soruları yanıtlarken aydım (umarım aymışımıdır). Zannettiğim kadar kapsayıcı olmadığını fark ettim mesela. Bu ayma meselesi çok zorlayıcı, biliyor musunuz? Gecenin bir vakti, elimde kalem ve kâğıtla kalakaldığım zamanlar oldu. Eylemlerime niyetimin mi, daha doğrusu kendimce iyi olarak nitelendirdiğim niyetlerimle mi yoksa öğrencilerimin, velilerin haklarının mı yön verdiğini sorguladığım zamanlar...

İlk zamanlarda bu soruları sınıftaki tutumumla, öğrencilerimle ilişkilendiriyordum. Ne kadar kapsanıyorlardı? Kapsanmış; yani kendilerini ait, yetkin ve güvende hissedebilmeleri için gerekli ortamı sağlayabiliyor muydum? Zaman içinde aynı soruları okuldaki diğer herkesle ilgili sormaya başladım. Kapıdaki güvenlik görevlisi, okul ortamında ne kadar kapsanıyordu mesela? Bizim katın temizliğinden sorumlu görevli, mesai arkadaşlarım, veliler... Ve ben. Ben okulda ne kadar kapsanmış hissediyordum?

“Hak temelli yaklaşım”, Ağ’ın temel ilkelerinden biridir. EYAR’da da üzerinde en çok durduğumuz kavramlardan biriydi. Eylemlerimizin temelinde niyetlerimiz mi var, haklar mı?

Günlük tutma rutinleri sırasında, haklarla niyetlerimin arasındaki sınırı net bir şekilde çizemediğimi, tutumlarımın bir kısmını “iyi niyet”imin belirlediğini fark ettim. Bu da acı verici deneyimlerden biriydi. Acı verici, aynı zamanda da güçlendirici. Güçlendirici; çünkü hak temelli yaklaşım, eylemlerinizi sağlam, somut bir zemine oturtmanızı sağlar. Böylece

1

2

3

4

okul ortamında etiketlenmiş, “sorunlu” belenmiş bir çocuğu savunurken “romantik”, “duygusal” olmakla veya çocuğu “tepenize çıkarmakla” itham edildiğinizde, “Acaba gerçekten öyle miyim?” diye düşünmez, kendinizden şüpheye düştüğünüzde o çocuğun sahip olduğu, onunla temas eden herkesin de teslim etmekle yükümlü olduğu hakları okul panosuna asabilirsiniz.

EYAR sorularının hem sorumluluk hem de armağan olma meselesine gelince; sorumluluk, evet. Çünkü bir kez doğrusunu öğrendikten, kapsayıcılık konusunda o kadar okuyup yazdıktan, hatta şimdi olduğu gibi ahkâm kestikten sonra, başka türlü davranmak mümkün değil. Aynı zamanda armağan da. Çünkü EYAR’dan sonra sanırım kendi haklarım konusunda da daha net sınırlar çizmeye başladım.

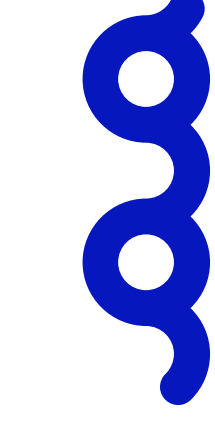
Şimdi izninizle, nazik biri olduğumu düşünen öğrencime seslenmek isterim: “Umarım düşündüğün kadar nazik biriyimdir yavrucuğum. Biliyorum; sabırsız, yorgun veya telaşlı hissettiğim zamanlar da oluyor. Ama şunu bilmeni isterim ki; ait, güvende ve

yetkin hissetmek hepimizin hakkı. Bu hak, kapsanma hakkı yani; nezaketin, hoşgörünün, anlayışlı olmanın, iyi niyetlerin çok çok ötesinde. Çünkü bu kavramların kapsamı, sınırları, kişiden kişiye değişebilir. Ama haklarımız evrenseldir, kişiye özel değildir, her birimizi kapsar. İşte bu yüzden güzel yavrum; eylerken önce hakları, haklarımızı gözetmeliyiz. Gözetilmesini talep etmeliyiz. Biliyor musun, bazen sizlerden, özellikle herhangi bir şekilde farklı olanlarınızdan bahsederken, ‘Olsun, o da çocuk.’ dediğinde, ‘O –da oradan kalkacak.’ demeyi çok seviyorum.”

Evet; bu cümle de bana EYAR’dan kalan en değerli ifadelerden biri. Hani hoşgörü, anlayış, empati barındırıyormuş gibi görünen, ama altta bir yerlerde kibir, üsttencilik, gösterilmesi kişiye bağlıymış gibi bir anlam içeren o “DA”. Bazen engelli, bazen mülteci, herhangi bir şekilde farklı olan bir öğrenci için kullanılan, “O da çocuk.” ifadesi... Hayır. “O çocuk,” hakları yasalarla belirlenmiş bir çocuk. O yüzden, o “–da” oradan kalkacak...

Sonsöz

1

2

3

4

Haydi, birlikte bir oyun oynadığımızı hayal edelim. Hep birlikte kocaman bir çemberde ayaktayız. Birinin elinde bir paket var. Kat kat kağıtlarla sarılmış bir paket. Birazdan bir müzik başlayacak, müzik çalarken paketi elden ele birbirimize ulaştıracağız. Müzik durduğunda paket kimin elindeyse o kişi paketi açmaya başlayacak. En önemli nokta paketi kesinlikle yırtmamak ve adım adım, sırasıyla açmak. Paketin içine sarılmış şeye ulaşana kadar buna devam ediyoruz. Özenle, adım adım ve elden ele...

İşte Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı biraz böyle bir deneyimdi. Öğretmenler olarak, “**kendi eylemlerimize bakmanın**” dönüştürücü etkisine ayabildik. Kapsayıcılığı mümkün kılmanın yollarını aramak ise, kat kat sarılmış bir paketi özenle açmak gibiydi. Adım adım kavramlara bakmak, sırasıyla gözlem ve mülakat yapmayı deneyimlemek ve bir araya gelerek paketten çıkanları birlikte anlamlandırmak.

Birçok farklı odakta çalışılabilecek bir metodolojik çerçeveye sahip Eylem Araştırmacı Öğretmen

Programı'nın pilot aşamasında “**daha kapsayıcı bir eğitim ortamının**” peşine düştük. Bunu mümkün kılmak için program boyunca kapsayıcı eğitime hem sosyal bilimler hem de eğitim bilimleri çerçevesinde ve disiplinlerarası bir yaklaşımla odaklandık, güçlendik; **deneyimlerimizi ortaya döktük**; deneyimlerimizi **nasıl süzeceğimizi** keşfettik.

Eğitim alanında alışkın olduğumuz “hazır çözümler” vaadinin yerine, “**sürdürülebilir bir kültür**” oluşturmanın yollarını bulmaya çalıştık. Meslektaşlarımızla **deneyimlerimizi paylaşıırken** ve **birlikte** çözüm yolları ararken hissedilen “**yalnız değilim**” ve “**yapabilirim**” hissi belki de programın en önemli kazanımıydı. “**Ben değişirsem eğitim değişir.**” diyen öğretmenlerle, tüm öğrencilerin kendilerini ait hissettikleri bir öğrenme ortamının yaratılabileceğini ve öğrenme sürecindeki tüm paydaşlarla bu sürecin geliştirilebileceğini gördük. Program boyunca, kendi eylemlerimizi sorgulamanın **sancılı** olabileceğini de deneyimledik.

Peki, bu deneyimden elimizde ne kaldı?

Ayrımcılığın azaltıldığı, kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturmaya dair **sorumluluk duygusu**; bu sorumluluk, altında ezildiğimiz ağır bir yük değil, daha çok bizi **harekete geçmeye, dönüş(tür)meye ve işbirliğine** doğru götüren bir sorumluluk...

1

2

3

4

Kendimize dönüp bu gözle bakmaya başladığımızda **bir önceki halimize dönemiyor**, artık sınıfa girdiğimizde **her öğrenciyi kapsamayı öncelik ediniyor**, daha yapıcı ve kalıcı çözümler üretmek istiyor ve **kazandığımız bu yeni yeterliliklerimizden vazgeçmek istemiyoruz**.

Başta öğrencilerimiz olmak üzere, çevremizdekilerin kapsanmasına ilişkin duyduğumuz sorumluluktan hareketle sorduğumuz “Ben öğrencilerimi ne kadar kapsıyorum?” sorusunun, sürecin sonunda **“Peki, ya ben ne kadar kapsanıyorum? Benim kapsanmam ne kadar gözetiliyor ve değer görüyor?”** sorusuna dönüştüğünü gözlemledik. Öğrencilerimizi kapsayabilmek için **güçleniyor**; kendi pratiklerimize **dönüyor**, onları **sorguluyor** ve **geliştiriyorduk**. Bunun yanında “Ben okulda kapsanmış hissedebilmek için nelere ihtiyaç duyuyorum?” sorusunu sorarken buluyorduk kendimizi. Böylece herkesin önemli, değerli birer özne olabildiği bir okul iklimi hayaline daha da yaklaştığımızı gördük.

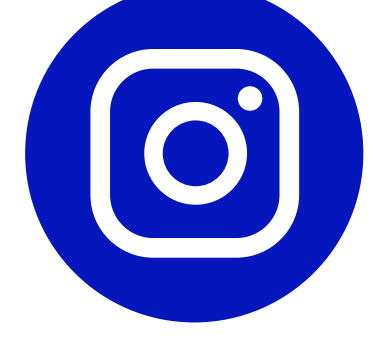
Kapsayıcı eğitimi mümkün kılmak için kendi eylemlerini dönüştürmeye gönüllü bir grup öğretmen ile pilot uygulamamız geçen yıl tamamlandı. Ama eyleme halinin döngüsel ve sürdürülebilir olması günümüz pandemi koşullarında kendi eğitim pratiklerimizi kapsayıcı eğitim bağlamında gözden geçirmemizi sağlıyor. Hala gündelik eğitim pratiklerimizi iyileştirmek için **“sorgulamaya” devam ediyoruz**.

Eylem Araştırmacı Öğretmen Programı’nı başlatan, ilerleten, destekleyen herkese, eğitim uygulamalarımızın kapsayıcılığı üzerine birlikte kafa yorma ve eylem araştırmasını beceri dağarcığıımıza katma fırsatı sunduğu için teşekkürlerimizle...

Evrin Yurtseven, Fisun Aykır, Irmak Akıncı Canbaz, Melike Ergün, Mine Aksar.

@ogretmenagi

@ogretmenagi

@ogretmenagi

@ogretmenagi

@ogretmenagi

@ogretmenagi

www.ogretmenagi.org

**öğretmen
ağı**

